

Een nieuwe Exodus Mattheüs 2.13-23

Rev Dr Jos M. Strengholt

Heliopolis 2013, Arnhem-Nijmegen 2022

Kerstfeest is het feest van een lief Kind dat in Bethlehem geboren werd; van engelen die God prijzen; van herders die de wereld ingaan om mensen te vertellen over de geboorte van de Messias; van wijzen uit het Oosten die de pasgeboren Koning aanbidden.

Jozef en Maria moeten buitengewoon verheugd zijn geweest. "God zegent ons werkelijk met wonderlijke gebeurtenissen. Hij heeft ons zelfs gezegend met kostbare geschenken van deze wijzen."

Wat een zegeningen omringden die eerste kerstnacht! Toen de wijzen waren vertrokken en de kamer weer stil was geworden, keek Jozef naar het goud, de mirre en de wierook. Hij sloeg zijn armen om Maria heen, kuste haar zoon en probeerde te slapen.

"Nooit meer in een stal. Vanaf nu zegent God ons, zelfs financieel." Ik kan me voorstellen dat Jozef zoiets gedacht heeft. "Alleen het beste voor mijn vrouw en haar Kind. Voor ons en voor ons Kind zijn alleen vijfsterrenhotels goed genoeg."

1. De omkering van de uittocht



Maar zodra Jozef in slaap valt, nadat de wijzen zijn vertrokken, verschijnt er een engel in een droom aan hem. De engelen hadden gezongen van vrede op aarde, maar Herodes, de koning van de Joden, wil het Kind doden. Vlucht dus, Jozef, vlucht!

Jozef, Maria en Jezus werden vluchtelingen en vluchtten voor hun leven naar Egypte. Volgens de Koptische tradities kwamen zij zelfs dicht bij ons, in Matareya, de oude stad Heliopolis, waar zij een tijdlang een toevlucht vonden.

Zij kwamen naar Egypte zoals onze Soedanese gemeenteleden aan gevaren in Soedan zijn ontsnapt om deel te worden van die zee van vluchtelingen, van economische, sociale en psychologische ellende.

De evangelist Mattheüs, van wie wij vanmorgen het Evangelie hebben gelezen, zou later Jezus citeren wanneer Hij spreekt over het laatste oordeel:

'Kom, gezegenden van Mijn Vader, beërf het Koninkrijk dat voor u bestemd is vanaf de grondlegging van de wereld. Want Ik had honger en u hebt Mij te eten gegeven; Ik had dorst en u hebt Mij te drinken gegeven; Ik was een vreemdeling en u hebt Mij gastvrij ontvangen; Ik was naakt en u hebt Mij gekleed; Ik was ziek en u hebt Mij bezocht; Ik zat in de gevangenis en u bent naar Mij toe gekomen.' [...] 'Voorwaar, Ik zeg u: voor zover u dit voor een van deze geringste broeders van Mij gedaan hebt, hebt u dat voor Mij gedaan.' (Mattheüs 25)

Jezus Zelf werd een vluchteling. En Hij maakt onze behandeling van broeders en zusters in vergelijkbare omstandigheden tot een symbool van hoe wij Jezus Zelf waarderen. Dat zou ons diep moeten laten nadenken over hoe wij vluchtelingen en andere kwetsbaren behandelen in een wereld vol onrecht en oorlogen.

Op de zondagsschool kunnen wij het verhaal van Jezus' vlucht naar Egypte vertellen als een verhaal van Gods voorzienigheid. Of wij kunnen de nadruk leggen op het feit dat vanaf het begin van Zijn leven de weg naar lijden liep, naar het kruis.

Maar Mattheüs is een theoloog, en hij vertelt het verhaal op een bijzondere manier die ons nog een andere belangrijke les leert. Daarvoor moeten wij het verhaal lezen door de ogen van het oude Israël en door de lens van het Oude Testament.

Enkele sleutelwoorden in het gedeelte over de vlucht naar Egypte zijn: Egypte, het doden van zonen, opstaan, vluchten, in de nacht vertrekken, en de woorden: 'Uit Egypte heb Ik Mijn Zoon geroepen.'

Waarom doen deze woorden u denken?

Juist, aan de uittocht. Voor Joodse oren die dit Evangelie van Mattheüs hoorden, verwees Mattheüs duidelijk naar de uittocht van Mozes en Israël uit Egypte. Israël kreeg van God de opdracht gereed te staan om in de nacht uit Egypte te vertrekken. Tot op de dag van vandaag herdenken Joden tijdens het Pesachmaal die bereidheid om te vertrekken.

Maar Jezus vlucht juist uit Israël om veiligheid te vinden in Egypte. Dat is een volledige omkering van het oude uittochtverhaal, en daarom moet het voor Israël schokkend hebben geklonken.

Herodes wordt voorgesteld als een farao die de eerstgeboren zonen van Israël doodt. Toen Herodes uiteindelijk gestorven was, kon de Heilige Familie terugkeren naar hun land. Maar zelfs toen gingen zij naar Galilea en niet naar het hart van Judea, omdat dat te gevaarlijk was. Galilea werd door vrome Joden beschouwd als een gebied buiten de grenzen, een streek vol niet-Joden, bijna alsof het buitenland was, een plaats die men liever vermeed.

De Israëlieten verlieten ooit Egypte met het goud en zilver van de Egyptenaren. Zo ontving Jezus kostbare geschenken van de wijzen voor Zijn reis. Zij ontvingen middelen voor hun tocht en voor de bouw van de tabernakel; Jezus ontving middelen voor Zijn vlucht.

Wat Mattheüs hier voor onze ogen schildert, is een verhaal vol betekenis. Hij beschrijft een omgekeerde uittocht van Israël.

God had eeuwen eerder Zijn volk uit Egypte gered zodat zij in hun nieuwe land voor Hem zouden leven. Maar zij hadden het zo grondig verprutst dat God, toen Hij Zijn eigen Zoon zond, die Baby moest redden voor de koning van Israël, de nieuwe farao. Jezus moest gered worden door naar Egypte te gaan.



2. Eén met Zijn broeders

Vanaf Zijn eerste levensdagen deelde Jezus in de ellende van het oude Israël. Maar nu was Israël zelf de oorzaak van die ellende geworden. Het volk had een volledige ommekeer gemaakt: van vervolgd onder Gods bescherming tot vervolgers van Gods eigen Zoon door hun eigen farao.

Toch was Gods genade niet uitgeput. Hij kwam juist om het volk te redden dat Hem vervolgde. In Gods ogen was Israël zelf tot 'Egypte' geworden. Maar Hij kwam om hen opnieuw tot Gods volk te maken.

Dat kleine Kind was geboren uit de maagd en de Heilige Geest: volledig mens en volledig God. Hij kwam om de plaats van Israël in te nemen, om het volk voor God te vertegenwoordigen.

Dat is de diepe betekenis van Mattheüs' aanhaling uit de profeet Hosea: "Uit Egypte heb Ik Mijn Zoon geroepen." (Hosea 11.1)

Hosea sprak oorspronkelijk over het volk Israël, dat in de Schrift vaak Gods eerstgeboren zoon wordt genoemd. Maar Mattheüs zegt als het ware: 'Die ware Zoon van God is Jezus Zelf.' Alleen Hij leefde werkelijk voor God zoals Israël had moeten leven. Wat Israël nooit kon volbrengen, volbracht Jezus wel. Hij behaagde Zijn Vader volkomen.

Eindelijk had God een volmaakte Knecht gevonden: Iemand die Zijn armen sloeg om een zondig volk en tegen Zijn Vader zei:

'Vader, wat zij niet konden doen, heb Ik voor hen gedaan. Kijk naar Mij wanneer U aan hen denkt. Zie hen in Mij. Dit zijn Mijn broeders en Mijn zusters.'

Toen Jezus Egypte verliet om terug te keren naar Israël, was het alsof Israël opnieuw zijn uittocht maakte. En toen Hij eenmaal in het land kwam, leefde Hij het leven dat God verlangde.

Jezus deed wat Israël nooit had kunnen doen. Hij vervulde alle dromen van God voor Zijn volk. Terwijl Israël nauwelijks door de Rode Zee was getrokken of het maakte al een gouden kalf; terwijl het land later gevuld werd met afgoderij, diende Jezus God volmaakt en aanbad Hij Hem zonder tekortkoming.

God kon in Israël geen volmaakte, gehoorzame dienaar vinden — totdat Jezus kwam. Hij kwam ten behoeve van het volk om hen allen voor God te vertegenwoordigen.

3. Vele zonen tot heerlijkheid brengen

Om Israël voor God te vertegenwoordigen, moest Hij werkelijk Israël zijn. Daarom moest de Leidsman van hun zaligheid door lijden heen volmaakt worden gemaakt. De schrijver van de Hebreeënbrief werkt dit thema uitvoerig uit.

Dat betekent niet dat Jezus eerst onvolmaakt was en pas door Zijn lijden volmaakt werd. Het betekent dat Zijn lijden de context vormde waarin Zijn volmaaktheid zichtbaar werd. Dag na dag leefde Hij voor God, ook op die momenten waarop het gemakkelijker zou zijn geweest om niet langer te gehoorzamen.

Zelfs toen Hij door Zijn eigen volk werd gekruisigd, mensen die zich gedroegen als nieuwe farao's, bleef Hij God liefhebben tot het einde toe. Zijn dood aan het kruis wordt in het Evangelie van Lukas zelfs Zijn 'uittocht' genoemd.

Vanaf het begin van Zijn leven tot Zijn laatste adem aan het kruis voltrok zich de uittocht van Jezus. In Zijn armen droeg Hij allen die in Hem geloven. Hij bracht hen veilig het beloofde land binnen: de volledige herstelde gemeenschap tussen God en mens.

De Hebreeënbrief zegt dat Hij de volmaakte Hogepriester werd die tussen God en ons bemiddelt en onze zonden wegneemt. Juist Zijn gehoorzaamheid in het zwaarste uur maakte het mogelijk dat de schuld van zondaren werd uitgewist. Daardoor kan God naar Zijn ware Zoon kijken en zeggen: 'Dit zijn Mijn mensen — allen die in Hem geloven — zij gehoorzamen Mij werkelijk.'

Omdat God mens werd en zelfs de pijn van verzoeking en lijden heeft ervaren, weet Hij wat wij doormaken. Hij heeft de macht om te redden en het medeleven om ons te begrijpen. Hij kent ons, Hij houdt van ons en Hij wil ons redden.

Ook de Hebreeënbrief gebruikt taal die aan de uittocht herinnert. Jezus kwam om mensen te bevrijden die hun leven lang door angst voor de dood in slavernij gehouden werden. Want Hij ontfermt Zich niet over engelen, maar over het nageslacht van Abraham (Hebreeën 2).

Jezus kwam om Zijn volk vrij te maken. Hij kwam om vrede op aarde te brengen, zoals de engelen zongen. Niet een romantisch kerstgevoel dat maar kort duurt, maar vrede tussen ons en God, vrede tussen mensen die Hem volgen, en innerlijke vrede: de zekerheid dat God met ons is en niet tegen ons.

Hij kwam naar ons toe in ons eigen Egypte om ons eruit weg te leiden naar het beloofde land. De Zoon van God, eeuwig gekroond met heerlijkheid, kwam tot ons mensen in onze ellende, onze zonde, onze onvolmaaktheid en slavernij, om ons op te heffen en te kronen met eeuwige heerlijkheid.

Maar om dat te doen had Hij geen andere keuze dan af te dalen naar het land Egypte en één van ons te worden.

Conclusie

Hij daalde af naar Egypte voor ons en voor onze zaligheid. Hij deed dit om, zoals Hebreeën zegt, 'vele zonen tot heerlijkheid te brengen'. Die heerlijkheid is dat wij nu en voor eeuwig aan Gods tafel mogen zitten.

En om ons die vreugde te schenken, verliet de Zoon van God voor een tijd Zijn plaats aan de tafel van Zijn Vader. Hij kwam om met ons te zijn, ons leven te leven, onze ellende te dragen en zelfs het grootste lijden te ondergaan dat wij Hem aandeden.

En toen Hij, na het volbrengen van Zijn uittocht, terugkeerde naar de tafel van God, nam Hij in Zijn armen allen mee die in Hem geloven — terug naar het beloofde land, terug naar God.

+In de Naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest. Amen.



